

Ochrona pracy w Konstytucji

ANDORA

Artykuł 19

Pracownicy i pracodawcy mają prawo bronić swoich interesów gospodarczych i społecznych. Ustawa określa warunki korzystania z tego prawa zapewniając świadczenie niezbędnych usług społeczeństwu.

Artykuł 29

Każdy ma prawo do pracy, awansu społecznego poprzez pracę, do wynagrodzenia wystarczającego na zapewnienie pracownikowi i jego rodzinie warunków egzystencji odpowiadających godności ludzkiej. Każdy ma także prawo do racjonalnego ustalenia dziennej normy czasu pracy, do cotygodniowego odpoczynku i do płatnych urlopów wypoczynkowych.

Artykuł 32

Państwo może ingerować w organizowanie systemu ekonomicznego, handlowego, pracowniczego i finansowego w celu sprzyjania zrównoważonemu rozwojowi społeczeństwa w ramach gospodarki rynkowej oraz powszechnemu dobrobytowi.

BELGIA

Artykuł 23

Każdy ma prawo do życia odpowiadającego wymogom godności ludzkiej.

W tym celu ustawa, dekret lub akty organów regionalnych, o których mowa w art. 134, gwarantują, przy uwzględnieniu odpowiadających im obowiązków, prawa ekonomiczne, socjalne i kulturalne oraz określają warunki ich wykonywania.

Prawa te obejmują w szczególności:

1° prawo do pracy i swobodnego wyboru aktywności zawodowej w ramach ogólnej polityki zatrudnienia zmierzającej m.in. do zapewnienia zatrudnienia na możliwie wysokim i stałym poziomie, prawo do odpowiednich warunków zatrudnienia i do godziwej zapłaty, jak też prawo do informacji, konsultacji i zbiorowych negocjacji,

2° prawo do zabezpieczenia socjalnego, ochrony zdrowia, pomocy socjalnej, medycznej i prawnej,

- 3° prawo do odpowiedniego mieszkania,
- 4° prawo do ochrony zdrowego środowiska naturalnego,
- 5° prawo do rozwoju kulturalnego i społecznego.

BRAZYLIA

Artykuł 6

Wykształcenie, zdrowie, praca, mieszkanie, wypoczynek, bezpieczeństwo, ubezpieczenia społeczne, ochrona macierzyństwa i dzieci, pomoc dla ubogich stanowią prawa socjalne na zasadach określonych w niniejszej Konstytucji.

Artykuł 7

Do praw pracowników miejskich i wiejskich, obok praw mających na celu polepszenie ich warunków społecznych, należy:

I - stosunek pracy chroniony przed zwolnieniem arbitralnym lub bez słusznej przyczyny na zasadach określonych w ustawie uzupełniającej, która, oprócz innych praw, przewiduje odszkodowanie;

II - zasiłek dla bezrobotnych w przypadku niezawinionego bezrobocia;

III - fundusz gwarancyjny okresu zatrudnienia;

IV - płaca minimalna ustalona ustawowo, ujednolicona na szczeblu państwowym, pozwalająca na zaspokojenie podstawowych potrzeb życiowych własnych i rodziny, takich jak mieszkanie, wyżywienie, wykształcenie, zdrowie, wypoczynek, ubranie, higiena, transport i ubezpieczenia społeczne; płaca minimalna podlega okresowej waloryzacji w celu utrzymania jej siły nabywczej; zakazane jest wykorzystywanie płacy minimalnej jako podstawy obliczeń w jakimkolwiek innym celu;

V - siatka płac dostosowana do zakresu i złożoności pracy;

VI - zakaz zmniejszania płac, z wyjątkiem przypadków przewidzianych w zbiorowych umowach lub układach pracy;

VII - gwarancja płacy nie mniejszej od płacy minimalnej dla osób, które otrzymują zmienne wynagrodzenie;

VIII - trzynaste wynagrodzenie obliczane na podstawie całkowitego wynagrodzenia lub wysokości emerytury;

IX - wynagrodzenie za pracę w nocy wyższe niż za pracę w dzień;

X - ochrona płacy na zasadach określonych w ustawie; umyślne zatrzymanie płacy stanowi przestępstwo;

XI - udział w zyskach lub w wynikach finansowych przedsiębiorstwa, niezależny od wynagrodzenia oraz, w wyjątkowych przypadkach, udział w zarządzaniu przedsiębiorstwem, zgodnie z zasadami określonymi w ustawie;

XII - dodatek rodzinny wypłacany osobie pozostającej na utrzymaniu pracownika o niskich dochodach, na zasadach określonych w ustawie;

XIII - czas pracy nie przekraczający 8 godzin dziennie i 44 godzin tygodniowo; zbiorowe układy pracy mogą przewidywać, że normy czasu pracy będą obowiązywać przeciętnie w danym okresie rozliczeniowym, a także skracać czas pracy;

XIV - 6-godzinny dzień pracy w przypadku pracy w systemie zmianowym, chyba że został zawarty zbiorowy układ pracy;

XV - cotygodniowy płatny wypoczynek, w miarę możliwości w niedzielę;

XVI - wynagrodzenie za godziny nadliczbowe wyższe o co najmniej 50% od wynagrodzenia zasadniczego;

XVII - korzystanie z corocznego płatnego urlopu, za który wynagrodzenie powinno wynosić co najmniej o jedną trzecią więcej niż płaca zasadnicza;

XVIII - urlop macierzyński trwający 120 dni, bez uszczerbku dla zatrudnienia i płacy;

XIX - urlop wychowawczy, na zasadach określonych w ustawie;

XX - ochrona rynku pracy kobiet poprzez stosowanie specjalnych bodźców, na zasadach określonych w ustawie;

XXI - okres wypowiedzenia proporcjonalny do stażu pracy, na zasadach określonych w ustawie, nie krótszy niż trzydzieści dni;

XXII - zmniejszanie zagrożeń związanych z pracą poprzez stosowanie norm dotyczących zdrowia, higieny i bezpieczeństwa;

XXIII - dodatek do płacy za wykonywanie prac ciężkich, szkodliwych dla zdrowia lub niebezpiecznych, na zasadach określonych w ustawie;

XXIV - emerytura;

XXV - bezpłatna opieka w żłobkach i przedszkolach dla dzieci pracowników, i innych osób pozostających na ich utrzymaniu, w wieku od urodzenia do sześciu lat;

XXVI - uznanie zbiorowych umów i układów pracy;

XXVII - ochrona w razie automatyzacji produkcji, na zasadach określonych w ustawie;

XXVIII - ubezpieczenie od wypadków przy pracy na koszt pracodawcy; nie wyklucza to odszkodowania, jakie pracodawca ma obowiązek wypłacić, jeżeli ponosi winę umyślną lub nieumyślną;

XXIX - prawo dochodzenia należności ze stosunku pracy, przy czym okres przedawnienia wynosi pięć lat dla pracowników miejskich i wiejskich, ale nie dłużej niż dwa lata po wygaśnięciu umowy o pracę;

XXX - zakaz różnicowania płac, wypełnianych funkcji i kryteriów przyjęcia do pracy w zależności od płci, wieku, koloru skóry lub stanu cywilnego;

XXXI - zakaz jakiegokolwiek dyskryminacji w zakresie płacy i kryteriów przyjęcia do pracy pracownika upośledzonego;

XXXII - zakaz różnicowania pracy manualnej, technicznej i umysłowej oraz pracowników wykonujących te prace;

XXXIII - zakaz wykonywania pracy w nocy oraz prac niebezpiecznych i szkodliwych dla zdrowia przez osoby w wieku poniżej osiemnastu lat oraz zakaz wykonywania jakiegokolwiek pracy przez osoby w wieku poniżej szesnastu lat, a w przypadku czeladnika - poniżej czternastu lat;

XXXIV - równe prawa dla pracowników zatrudnionych na stałe i tymczasowo.

Paragraf jedyny. Pracownikom domowym zapewnia się prawa określone w punktach IV, VI, VIII, XV, XVII, XVIII, XIX, XXI i XXIV, a także prawo do udziału w systemie ubezpieczeń społecznych.

Artykuł 8

Tworzenie związków zawodowych i zrzeszeń zawodowych jest wolne przy poszanowaniu następujących zasad:

I - ustawa nie może wymagać zgody państwa na działalność związkową, z wyjątkiem wpisu do rejestru przez właściwy organ; ingerencja i interwencja władz publicznych w sferę działalności związków zawodowych są zakazane;

II - zakazane jest tworzenie więcej niż jednego związku zawodowego, jakiegokolwiek szczebla, reprezentującego daną grupę zawodową lub gospodarczą na tym samym obszarze, który zostanie określony przez zainteresowanych pracowników lub pracodawców i który nie może być mniejszy niż obszar gminy;

III - do związku zawodowego należy obrona praw i interesów zbiorowych lub indywidualnych w danej grupie zawodowej, w tym także w sprawach sądowych lub administracyjnych;

IV - zgromadzenie ogólne ustanawia wysokość składki dla poszczególnych grup zawodowych, która jest odliczana od pensji w celu finansowania systemu konfederacyjnego właściwej reprezentacji związkowej, niezależnie od składki przewidzianej w ustawie;

V - nikogo nie można zmusić do wstąpienia do związku zawodowego lub do pozostawania w nim;

VI - udział związków zawodowych w rokowaniach zbiorowych prowadzonych w celu zawarcia układu zbiorowego jest obowiązkowy;

VII - emerytowany członek związku ma prawo wybierać i być wybieranym na stanowiska w organizacjach związkowych;

VIII - zakazane jest zwolnienie pracownika będącego członkiem związku zawodowego od chwili zarejestrowania jego kandydatury na stanowisko w kierownictwie lub przedstawicielstwie związkowym; jeżeli osoba ta zostanie wybrana, nawet na stanowisko zastępcy, wymieniony zakaz obowiązuje przez rok od zakończenia sprawowania mandatu, chyba że zostanie popełnione poważne przewinienie określone w ustawie;

Paragraf jedyny. Przepisy niniejszego artykułu stosuje się do związków zawodowych wiejskich i do związków rybaków, jeżeli są spełnione warunki określone w ustawie.

Artykuł 9

Zapewnia się prawo do strajku; do pracowników należy decyzja o korzystaniu z tego prawa i określenie interesów, których obronie ma służyć.

§ 1. Ustawa określa usługi i sektory o zasadniczym znaczeniu oraz reguluje sprawy związane z potrzebami społeczności, których zaspokojenia nie można odroczyć.

§ 2. Osoby odpowiedzialne za popełnione nadużycia podlegają karom przewidzianym w ustawie.

Artykuł 10

Zapewnia się udział pracowników i pracodawców w kolegiach organów publicznych, w których przedmiotem dyskusji i obrad są ich interesy zawodowe lub związane z ubezpieczeniem społecznym.

Artykuł 11

W przedsiębiorstwach zatrudniających ponad dwieście osób zapewnia się wybór przedstawiciela pracowników, którego wyłącznym zadaniem jest umożliwienie bezpośrednich negocjacji z pracodawcami.

BULGARIA

Artykuł 16

Praca jest gwarantowana i chroniona prawem.

Artykuł 48

(1) Obywatele mają prawo do pracy. Państwo dba o stworzenie warunków realizacji tego prawa.

(2) Państwo tworzy warunki realizacji prawa do pracy dla osób niepełnosprawnych fizycznie i psychicznie.

(3) Każdy obywatel swobodnie wybiera swój zawód i miejsce pracy.

(4) Nikt nie może być zmuszany do wykonywania pracy przymusowej.

(5) Robotnicy i pracownicy umysłowi mają prawo do zdrowych i bezpiecznych warunków pracy, minimalnej płacy i wynagrodzenia odpowiedniego do wykonanej pracy, jak również do odpoczynku i urlopu na warunkach i w trybie określonym ustawą.

Artykuł 49

(1) Robotnicy i pracownicy umysłowi mają prawo zrzeszania się w organizacje i związki zawodowe w obronie swoich interesów w dziedzinie pracy i zabezpieczenia społecznego.

(2) Pracodawcy mają prawo zrzeszania się dla obrony swoich interesów gospodarczych.

Artykuł 50

Robotnicy i pracownicy umysłowi mają prawo do strajku w obronie swoich zbiorowych interesów ekonomicznych i socjalnych. Prawo to jest realizowane na warunkach i w trybie określonych ustawą.

CHILE

Artykuł 19

Konstytucja zapewnia każdemu: (...)

16. Wolność pracy i jej ochronę. Każda osoba ma prawo do swobodnego podejmowania zatrudnienia i do swobodnego wyboru pracy za godziwym wynagrodzeniem. Zabrania się jakiegokolwiek odmiennego traktowania, chyba że wynika ono z uwzględnienia zdolności osobistych i kwalifikacji albo przewidziane jest ustawą stawiającą wymóg chilijskiej przynależności państwowej lub ustanawiającą granice wieku.

Żaden rodzaj pracy nie może zostać zakazany, chyba że ustawa tak stanowi z uwagi na to, że godzi ona w moralność, bezpieczeństwo lub zdrowie publiczne, lub wymaga tego interes narodowy. Żadna ustawa ani zarządzenie władz publicznych nie mogą wymagać przynależności do organizacji lub jakiegokolwiek struktury, jako warunku prowadzenia określonej działalności lub wykonywania pracy, ani wystąpienia z nich, aby utrzymać tę działalność lub pracę. Ustawa określi zawody, które wymagają stopnia lub tytułu uniwersyteckiego oraz warunki, które muszą zostać spełnione, aby je wykonywać.

Korporacje zawodowe, utworzone zgodnie z prawem i związane z funkcjonowaniem tych zawodów, są uprawnione do rozpatrywania skarg złożonych w sprawie etyki postępowania ich członków. Od ich orzeczeń można się odwołać do właściwego sądu apelacyjnego. Osoby niezrzeszone wykonujące dany zawód podlegają właściwości sądów specjalne ustanowionych w ustawie.

Pracownicy mają prawo do rokowań zbiorowych z przedsiębiorstwem, w którym pracują, z zastrzeżeniem przypadków, w których ustawa wyraźnie na to nie zezwala. Ustawa określa zasady prowadzenia rokowań zbiorowych oraz odpowiednie procedury umożliwiające osiągnięcie sprawiedliwego i pokojowego rozwiązania w rokowaniach. Ustawa określa przypadki, w których rokowania zbiorowe są poddawane obowiązkowemu arbitrażowi; jest on przeprowadzany przez specjalne trybunały, złożone z ekspertów; ich organizację i uprawnienia określa wyżej wymieniona ustawa.

Prawo do strajku nie przysługuje urzędnikom państwowym ani urzędnikom samorządów terytorialnych. Prawo do strajku nie przysługuje również osobom zatrudnionym przez zrzeszenia lub przedsiębiorstwa, które, niezależnie od ich rodzaju, celów lub funkcji, świadczą usługi publiczne, lub których unieruchomienie może przynieść poważne szkody dla zdrowia, gospodarki państwa, zaopatrzenia ludności lub bezpieczeństwa narodowego. Ustawa ustanawia procedury umożliwiające określenie zrzeszeń i przedsiębiorstw, w których pracowników obowiązuje zakaz, o którym mowa w niniejszym ustępie.

CHORWACJA

Artykuł 54

Każdy ma prawo do pracy i wolność pracy. Każdy swobodnie wybiera sobie zawód oraz zatrudnienie; dla każdego na jednakowych warunkach dostępne jest każde miejsce pracy i stanowisko.

Artykuł 55

Każdy zatrudniony ma prawo do wynagrodzenia, za które sobie i rodzinie może zapewnić swobodne i godne życie.

Maksymalny czas pracy określa ustawa.

Każdy zatrudniony ma prawo do cotygodniowego odpoczynku i do płatnego corocznego urlopu, a praw tych nie może się zrzec.

Zatrudnieni mogą uczestniczyć, zgodnie z ustawą, w procesach decyzyjnych w przedsiębiorstwie.

Artykuł 56

Ustawy i układy zbiorowe określają prawa zatrudnionych oraz ich rodzin do zabezpieczenia socjalnego i ubezpieczeń społecznych.

Ustawa określa uprawnienia związane z porodem, macierzyństwem i wychowywaniem dzieci.

CYPR

Artykuł 26

1. Każdy ma prawo do zawierania umów z zastrzeżeniem warunków i ograniczeń wynikających z zasad ogólnych prawa zobowiązań. Ustawa zapewni, żeby wyzysk przez osoby ekonomicznie dominujące był zabroniony.

2. Ustawa może dopuścić zbiorowe umowy o pracę, wiążące pracodawców i pracowników i właściwie chroniących prawa każdej z osób, niezależnie od tego czy były one reprezentowane w momencie zawarcia takiej umowy.

Artykuł 27

1. Uznaje się prawo do strajku, a jego wykonywanie może być uregulowane przez ustawę tylko w celu ochrony bezpieczeństwa Republiki, porządku konstytucyjnego, porządku i bezpieczeństwa publicznego, zapewnienia dostaw i usług niezbędnych dla życia

mieszkańców lub ochrony praw i wolności zagwarantowanych każdej osobie przez Konstytucję.

CZECHY

Artykuł 27

(1) Każdy ma prawo do swobodnego stowarzyszania się z innymi dla ochrony swoich gospodarczych i socjalnych interesów.

(2) Organizacje zawodowe powstają w sposób niezawisły od państwa. Ograniczenie liczby organizacji zawodowych jest niedopuszczalne, podobnie jak uprzywilejowanie niektórych z nich w przedsiębiorstwie lub w resorcie.

(3) Działalność organizacji zawodowych oraz tworzenie i działalność innych stowarzyszeń dla ochrony interesów gospodarczych i socjalnych może podlegać ograniczeniu w ustawie, gdy zachodzi konieczność podjęcia czynności niezbędnych w demokratycznym społeczeństwie dla ochrony bezpieczeństwa państwa, porządku publicznego lub praw i wolności innych osób.

(4) Poręcza się prawo do strajku na zasadach określonych w ustawie; prawo to nie przysługuje sędziom, prokuratorom, członkom sił zbrojnych i członkom sił bezpieczeństwa.

Artykuł 28

Zatrudnieni mają prawo do sprawiedliwej zapłaty za pracę i do zadowalających warunków pracy. Szczegóły określa ustawa.

Artykuł 29

(1) Kobiety, młodociani i osoby zdrowotnie upośledzone mają prawo do zwiększonej ochrony zdrowia przy pracy oraz do szczególnych warunków pracy.

(2) Młodociani i osoby zdrowotnie upośledzone mają prawo do szczególnej ochrony stosunków pracy i do pomocy w przygotowaniu do zawodu.

(3) Szczegóły określa ustawa.

ESTONIA

§ 29

Obywatele Estonii mają prawo swobodnego wyboru sfery działania, zawodu i miejsca pracy. Ustawa może określać warunki i tryb korzystania z tego prawa. Jeżeli ustawa nie stanowi

inaczej, to prawo takie przysługuje na równi z obywatelami Estonii także obywatelom państw obcych i bezpaństwowcom przebywającym w Estonii.

Nikogo nie można zmusić wbrew jego woli do pracy lub służby, z wyjątkiem służby wojskowej lub zastępczej, pracy przy ograniczaniu rozprzestrzeniania się chorób zakaźnych, w wypadku klęski żywiołowej lub katastrofy, a także pracy, którą na podstawie i w trybie ustawy musi wykonywać skazany przez sąd.

Państwo organizuje kształcenie zawodowe i pomaga szukającym w znalezieniu pracy.

Warunki pracy są pod kontrolą państwa.

Przynależność do zrzeszeń i związków pracowników i pracodawców jest dobrowolna. Zrzeszenia i związki pracowników i pracodawców mogą bronić swoich praw i interesów wszelkimi środkami, które nie są zabronione przez prawo. Warunki i tryb korzystania z prawa do strajku określa ustawa.

Tryb rozstrzygnięcia sporów zbiorowych określa ustawa.

FINLANDIA

§ 18

Wolność gospodarcza i prawo do pracy.

Każdy ma prawo, określone ustawą, do zapewnienia swego utrzymania poprzez wykonywanie pracy, zawodu lub działalności przez siebie wybranej. Władze publiczne dbają o ochronę siły roboczej.

Władze publiczne wspierają rozwój zatrudnienia i czynią starania zmierzające do zapewnienia wszystkim prawa do pracy. Prawo do kształcenia stwarzającego szanse zdobycia zatrudnienia określa ustawa.

Nikt nie może zostać zwolniony z pracy bez prawnie określonej podstawy.

GRECJA

Artykuł 22

1. Praca jest prawem i znajduje się pod ochroną państwa, które czuwa nad tworzeniem warunków pełnego zatrudnienia wszystkich obywateli, jak również nad rozwojem moralnym i materialnym osób aktywnych zawodowo, na wsi i w mieście. Wszyscy pracujący,

niezależnie od płci i innych różnic, mają prawo do jednakowego wynagrodzenia za pracę jednakowej wartości.

2. Ogólne warunki pracy określa ustawa uzupełniona układami zbiorowymi pracy, zawartymi w wyniku dobrowolnych negocjacji, a w razie ich niepowodzenia, reguły ustalone w drodze arbitrażu.

3. Ustawa określa tryb zawierania umów zbiorowych przez urzędników państwowych oraz osoby zatrudnione przez samorządy terytorialne lub inne publiczne osoby prawne.

4. Zabronione są wszelkie formy pracy przymusowej. Odrębne ustawy określają zasady świadczeń osobistych w razie wojny lub mobilizacji, wobec konieczności obrony kraju, albo pilnej potrzeby społecznej spowodowanej klęską lub zagrożeniem zdrowia publicznego; ustawy te określają także zasady osobistego wkładu pracy na rzecz samorządów terytorialnych w celu zaspokojenia potrzeb lokalnych.

5. Państwo troszczy się o ubezpieczenie społeczne pracowników, na zasadach określonych w ustawie.

Deklaracja wyjaśniająca

Ogólne warunki pracy określają też sposób zbierania składek członkowskich, przewidzianych w statutach poszczególnych związków zawodowych, oraz osobę obowiązaną do ich przyjmowania i przekazywania związkom zawodowym.

Artykuł 23

1. Państwo podejmuje odpowiednie działania na rzecz ochrony swobód związkowych i swobodnego korzystania z wynikających z nich uprawnień, przeciw wszelkim naruszeniom tych uprawnień, w zakresie określonym w ustawie.

2. Zapewnia się prawo do strajku. Jest ono wykonywane poprzez tworzone na mocy prawa związki zawodowe, mające na celu obronę i popieranie interesów ekonomicznych i zawodowych ludzi pracy.

Strajk, w jakiegokolwiek formie, jest zabroniony w odniesieniu do funkcjonariuszy wymiaru sprawiedliwości i pracowników organów bezpieczeństwa. Prawo do strajku podlega określonym ograniczeniom, regulowanym w ustawie, w odniesieniu do funkcjonariuszy publicznych, urzędników samorządów terytorialnych, osób prawnych prawa publicznego, pracowników przedsiębiorstw publicznych lub przedsiębiorstw użyteczności publicznej, których funkcjonowanie ma podstawowe znaczenie dla zaspokojenia podstawowych potrzeb całego społeczeństwa. Ograniczenia te nie mogą prowadzić do zniesienia prawa do strajku ani stwarzać przeszkód w jego przeprowadzeniu zgodnie z prawem.

GRUZJA

Artykuł 30

1. Świadczenie pracy jest dobrowolne i wykonywane bez przymusu.
2. Państwo jest zobowiązane wspierać swobodę przedsiębiorczości i wolną konkurencję. Zabrania się działań monopolistycznych, z wyjątkiem przypadków przewidzianych ustawą. Prawa konsumentów są chronione ustawą.
3. Państwo chroni prawa pracownicze obywateli Gruzji za granicą, na podstawie umów międzynarodowych regulujących stosunki pracy.
4. Ochronę praw pracowniczych, sprawiedliwe wynagrodzenie za pracę, bezpieczeństwo i higienę pracy oraz warunki pracy nieletnich i kobiet określa ustawa organiczna.

HISZPANIA

Artykuł 7

Związki zawodowe pracowników oraz zrzeszenia przedsiębiorców przyczyniają się do obrony i rozwoju właściwych im interesów ekonomicznych i socjalnych. Ich tworzenie i działalność są wolne w ramach Konstytucji i ustawy. Ich wewnętrzna struktura i funkcjonowanie powinny być demokratyczne.

Artykuł 28

1. Gwarantuje się prawo do swobodnego zrzeszania się w związki zawodowe. Ustawa może ograniczyć lub wyłączyć korzystanie z tego prawa w siłach lub formacjach zbrojnych albo w stosunku do pozostałych instytucji poddanych dyscyplinie wojskowej oraz określi odrębności w wykonywaniu tego prawa w stosunku do funkcjonariuszy publicznych. Wolność związków zawodowych obejmuje prawo do zakładania związków zawodowych, do przystępowania do nich na zasadzie wyboru, jak również prawo związków zawodowych do tworzenia konfederacji oraz do zakładania międzynarodowych organizacji związków zawodowych lub przystępowania do nich. Nikt nie może być zobowiązany do przystąpienia do związku zawodowego.
2. Gwarantuje się prawo pracowników do strajku dla obrony swych interesów. Ustawa regulująca wykonywanie tego prawa ustanowi gwarancje konieczne dla zapewnienia utrzymania działalności podstawowych zakładów użyteczności publicznej.

Artykuł 37

1. Ustawa zapewnia prawo do zbiorowych negocjacji warunków pracy między przedstawicielami pracowników i przedsiębiorców, jak również moc wiążącą układów zbiorowych.

2. Uznaje się prawo pracowników i przedsiębiorców do podejmowania sporów zbiorowych. Ustawa regulująca wykonywanie tego prawa, niezależnie od ograniczeń, które może ustanowić, określi gwarancje niezbędne dla zapewnienia funkcjonowania podstawowych zakładów użyteczności publicznej wspólnoty.

Artykuł 40

1. Władze publiczne popierają kształtowanie warunków sprzyjających postępowi społecznemu i gospodarczemu oraz najbardziej sprawiedliwemu podziałowi dochodów regionalnych i osobistych, w ramach polityki stabilizacji gospodarczej. W szczególności realizują politykę zmierzającą do pełnego zatrudnienia.

2. Władze publiczne rozwijają także politykę zapewniającą przygotowanie zawodowe i readaptację zawodową; czuwają nad bezpieczeństwem i higieną pracy i gwarantują niezbędny wypoczynek przez skrócenie dnia pracy, okresowe płatne urlopy oraz wspieranie odpowiednich ośrodków.

Artykuł 42

Państwo przejawia szczególną troskę o ochronę praw ekonomicznych i socjalnych pracowników hiszpańskich za granicą i prowadzi politykę sprzyjającą ich powrotowi.

Artykuł 45

Zasady polityki społecznej przedstawione w niniejszym artykule są ogólnymi wskazówkami przeznaczonymi dla Oireachtas. Stosowanie tych zasad podczas tworzenia prawa jest nadzorowane wyłącznie przez Oireachtas i nie podlega kompetencjom żadnego sądu, zgodnie z postanowieniami niniejszej Konstytucji.

1. Państwo dąży do wspierania dobrobytu całego Narodu przez możliwie skuteczne zabezpieczania i ochronę porządku społecznego, w którym sprawiedliwość i miłosierdzie kieruje wszystkimi instytucjami życia narodowego.

2. Państwo w szczególności nakierowuje swoją politykę na zapewnienie: (...).

2° Państwo stara się zagwarantować, aby prywatne przedsiębiorstwa prowadziły działalność zapewniającą rozsądną opłacalność produkcji i dystrybucji towarów, oraz by społeczeństwo chronione było przed niesprawiedliwym wyzyskiem.

4. 1° Państwo zobowiązuje się zagwarantować szczególną opiekę ekonomiczną słabszym członkom wspólnoty i w razie konieczności udzielać wsparcia osobom niedołącznym, wdowom, sierotom i osobom w podeszłym wieku.

2° Państwo stara się zapewnić takie warunki, aby nie nadużywano sił i zdrowia pracowników, mężczyzn i kobiet, oraz osób małoletnich, a także aby obywatele nie byli zmuszani potrzebą ekonomiczną do podejmowania pracy, nieodpowiedniej dla nich ze względu na płeć, wiek lub siły.

LITWA

Artykuł 48

Każdy człowiek ma prawo do swobodnego wyboru pracy lub działalności gospodarczej, a także do właściwych, bezpiecznych i nieszkodliwych dla zdrowia warunków pracy, do sprawiedliwego wynagrodzenia za pracę oraz do ochrony socjalnej w razie bezrobocia. Zasady świadczenia pracy przez cudzoziemców w Republice Litewskiej określa ustawa. Praca przymusowa jest zabroniona. Pracy przymusowej nie stanowi służba w wojsku lub wojskowej służbie zastępczej, ani praca obywateli w czasie wojny, klęsk żywiołowych, epidemii i w innych nadzwyczajnych sytuacjach. Pracy przymusowej nie stanowi określona przez ustawę praca skazanych przez sąd.

Artykuł 49

Każdy pracownik ma prawo do wypoczynku, czasu wolnego i corocznego płatnego urlopu. Czas pracy jest określony przez ustawę.

Artykuł 50

Związki zawodowe powstają w sposób wolny i działają samodzielnie. Bronią zawodowych, ekonomicznych i społecznych praw oraz interesów ludzi pracy. Wszystkie związki zawodowe mają równe prawa.

Artykuł 51

Pracujący, broniąc swych ekonomicznych i społecznych interesów, mają prawo do strajku. Ograniczenie prawa do strajku oraz warunki i tryb jego wykonywania określa ustawa.

LUKSEMBURG

Artykuł 11

(4) Ustawa gwarantuje prawo do pracy, a państwo dba o zapewnienie każdemu obywatelowi korzystania z tego prawa. Ustawa gwarantuje wolności związkowe i organizuje prawo do strajku.

(5) Ustawa reguluje, co się tyczy zasad, zabezpieczenie społeczne, ochronę zdrowia, prawa pracowników, walkę z ubóstwem i integrację społeczną obywateli dotkniętych inwalidztwem.

MAROKO

Artykuł 8

Związkowe organizacje pracowników, izby zawodowe i organizacje zawodowe pracodawców przyczyniają się do ochrony i promowania praw oraz interesów społeczno-ekonomicznych podmiotów, które reprezentują. Ich tworzenie i działanie opiera się na zasadzie wolności, pod warunkiem poszanowania Konstytucji i ustaw.

Struktury i funkcjonowanie tych organizacji winny być zgodne z zasadami demokracji.

Władze publiczne działają na rzecz promowania rokowań zbiorowych i zachęcają do zawierania układów zbiorowych pracy na warunkach przewidzianych ustawą.

Ustawa określa w szczególności zasady tworzenia organizacji związkowych, ich działalności oraz kryteria przyznawania dotacji ze strony państwa, jak również sposoby kontrolowania zasad ich finansowania.

MOŁDAWIA

Artykuł 42

Prawo do tworzenia i przystępowania do związków zawodowych

(1) Każdy pracownik w celu ochrony własnych interesów ma prawo do tworzenia i przystępowania do związków zawodowych.

(2) Związki zawodowe są tworzone i działają zgodnie ze swoimi statutami oraz na warunkach określonych w ustawie. Służą one obronie zawodowych, ekonomicznych i socjalnych interesów pracowników.

Artykuł 43

Prawo do pracy i ochrona pracy

(1) Każdy ma prawo do pracy, swobodnego wyboru miejsca pracy, do sprawiedliwych i zadowalających warunków pracy, jak i do ochrony przed bezrobociem.

(2) Pracownicy mają prawo do ochrony pracy. Środki ochronne dotyczą bezpieczeństwa i higieny pracy, warunków pracy kobiet i młodzieży, ustanowienia minimalnej płacy w sferze gospodarki, cotygodniowego odpoczynku, płatnego urlopu wypoczynkowego, pracy w uciążliwych warunkach, jak też innych szczególnych sytuacji.

(3) Tygodniowy czas pracy nie może przekraczać 40 godzin.

(4) Gwarantuje się prawo do negocjacji w sprawach pracowniczych, jak i wiążący charakter porozumień zbiorowych.

Artykuł 45

Prawo do strajku

(1) Uznaje się prawo do strajku. Strajki mogą być ogłaszane jedynie w celu ochrony pracowniczych interesów zawodowych o charakterze socjalnym i ekonomicznym.

(2) Ustawa określa warunki korzystania z prawa do strajku, jak i odpowiedzialność za nielegalne przeprowadzanie strajków.

PORTUGALIA

Artykuł 53

(Pewność zatrudnienia)

Gwarantuje się pracownikom pewność zatrudnienia; zwolnienie z pracy bez uzasadnionego powodu lub z powodów politycznych bądź ideologicznych jest zabronione.

Artykuł 54

(Komisje pracownicze)

1. Pracownicy mają prawo tworzenia komisji pracowniczych w celu obrony swoich interesów i udziału w sposób demokratyczny w życiu swojego przedsiębiorstwa.

2. Pracownicy decydują o zakładaniu komisji pracowniczych, zatwierdzają ich statuty i wybierają ich członków w głosowaniu bezpośrednim i tajnym.

3. Mogą być utworzone komisje koordynacyjne w celu zapewnienia szerszego udziału w restrukturyzacji gospodarczej oraz zagwarantowania interesów pracowników.

4. Członkowie komisji korzystają z ochrony prawnej przyznanej przedstawicielom związkowym.

5. Komisje pracownicze mają prawo:

- a) otrzymywać wszelkie informacje niezbędne do swojej działalności;
- b) sprawować kontrolę nad zarządzaniem przedsiębiorstwem;
- c) uczestniczyć w procesach restrukturyzacji przedsiębiorstwa, w szczególności w sprawach szkolenia pracowników lub zmiany warunków pracy;
- d) uczestniczyć w opracowywaniu ustawodawstwa pracy oraz planów gospodarczo-społecznych dotyczących danego sektora gospodarki;
- e) zarządzać lub uczestniczyć w zarządzaniu działalnością socjalną przedsiębiorstwa;
- f) podejmować działania na rzecz wyborów przedstawicieli pracowników do organów socjalnych w przedsiębiorstwach należących do państwa lub do innych podmiotów publicznych, na zasadach określonych w ustawie.

Artykuł 55

(Wolność związkowa)

1. Pracownikom gwarantuje się wolność związkową – stanowiącą warunek i gwarancję jedności pracowników w obronie własnych praw i interesów.
2. W szczególności w zakresie korzystania z wolności związkowej gwarantuje się pracownikom, bez jakiegokolwiek dyskryminacji:
 - a) wolność tworzenia organizacji związkowych na wszystkich szczeblach;
 - b) wolność wstępowania do organizacji związkowych, przy czym żaden pracownik nie może być zmuszony do płacenia składek organizacji związkowej, której nie jest członkiem;
 - c) wolność określania swojej organizacji i stanowienia wewnętrznych regulacji przez związki zawodowe;
 - d) prawo do prowadzenia działalności związkowej w przedsiębiorstwie;
 - e) prawo do ustalania kierunków działania, zgodnie z zasadami przewidzianymi w statutach.
3. Związki zawodowe kierują się demokratycznymi zasadami organizacji i zarządzania, których podstawą są wybory organów kierowniczych przeprowadzane okresowo i w tajnym głosowaniu, bez potrzeby uzyskiwania zezwoleń lub dokonywania rejestracji, i opierają się na aktywnym udziale pracowników we wszystkich dziedzinach działalności związkowej.
4. Związki zawodowe są niezależne od organizacji pracodawców, od państwa, wyznań religijnych, od partii i innych organizacji politycznych, przy czym gwarancje tej niezależności, stanowiącej podstawę jedności klas pracujących, określa ustawa.

5. Związki zawodowe mają prawo nawiązywać stosunki z międzynarodowymi organizacjami związkowymi i wstępować do nich.

6. Wybrani przedstawiciele pracowników korzystają z prawa do uzyskiwania informacji i porad, a także do odpowiedniej ochrony prawnej przed wszelkimi formami nacisku, przymusu lub ograniczeń w zakresie prawowitego sprawowania swoich funkcji.

Artykuł 56

(Prawa związków zawodowych i rokowania zbiorowe)

1. Do związków zawodowych należy obrona i propagowanie obrony praw i interesów pracowników, których reprezentują.

2. Związki zawodowe mają prawo:

a) uczestniczyć w opracowywaniu ustawodawstwa pracy;

b) uczestniczyć w zarządzaniu instytucjami zabezpieczeń społecznych i innymi organizacjami, których celem jest realizacja interesów pracowników;

c) wypowiadać się na temat planów gospodarczo - społecznych i uczestniczyć w ich realizacji;

d) wybierać swoich przedstawicieli do instytucji konsultacyjnych w zakresie spraw społecznych, na zasadach określonych w ustawie;

e) uczestniczyć w procesach restrukturyzacji przedsiębiorstw, w szczególności w sprawach szkolenia pracowników lub zmiany warunków pracy.

3. Związki zawodowe mają zagwarantowane i określone ustawą prawo do rokowań zbiorowych.

4. Ustawa zawiera regulacje dotyczące uprawnienia do zawierania układów zbiorowych oraz skuteczności zawartych w nich norm.

Artykuł 57

(Prawo do strajku i zakaz lokautu)

1. Gwarantuje się prawo do strajku.

2. Do pracowników należy określanie zakresu interesów, których obrona przybiera formę strajku, przy czym zakres ten nie może zostać ograniczony przez ustawę.

3. Ustawa określa zasady świadczenia podczas strajku usług niezbędnych do zapewnienia bezpieczeństwa oraz utrzymania sprawności urządzeń i instalacji, a także minimalnego zakresu usług niezbędnych do zaspokojenia naglących potrzeb społecznych.

4. Lokaut jest zakazany.

Artykuł 58

(Prawo do pracy)

1. Wszyscy mają prawo do pracy.

2. W celu zapewnienia prawa do pracy, państwo ma obowiązek podejmowania działań na rzecz:

a) realizacji polityki pełnego zatrudnienia;

b) zapewnienia równości szans przy wyborze zawodu lub rodzaju pracy oraz stworzenia warunków, aby dostęp do jakichkolwiek stanowisk, do pracy lub zawodu nie został uniemożliwiony lub ograniczony z powodu płci;

c) kształcenia kulturalnego i technicznego oraz dokształcania zawodowego pracowników.

Artykuł 59

(Prawa pracownicze)

1. Wszyscy pracownicy, niezależnie od wieku, płci, rasy, obywatelstwa, miejsca urodzenia, religii, przekonań politycznych lub ideologicznych, mają prawo do:

a) wynagrodzenia za pracę w zależności od ilości, rodzaju i jakości wykonywanej pracy, zgodnie z zasadą takiej samej płacy za taką samą pracę, tak aby zapewnić godną egzystencję;

b) organizacji pracy w warunkach zapewniających godność społeczną, umożliwiających rozwój osobisty oraz pogodzenie życia zawodowego z życiem rodzinnym;

c) wykonywania pracy z zachowaniem higieny, bezpieczeństwa i zdrowia;

d) wypoczynku i do rozrywki, do ustalenia maksymalnej długości dnia pracy, do cotygodniowego wypoczynku i do okresowych płatnych urlopów;

e) pomocy materialnej w wypadku niezawinionego znalezienia się bez pracy;

f) pomocy oraz do sprawiedliwego odszkodowania w razie wypadku przy pracy lub choroby zawodowej.

2. Do obowiązków państwa należy zapewnienie pracownikom warunków pracy, wynagradzania i wypoczynku, do których mają prawo, a w szczególności:

a) ustanawianie i rewaloryzowanie minimalnej płacy w skali kraju, przy uwzględnieniu między innymi potrzeb pracowników, wzrostu kosztów utrzymania, poziomu rozwoju sił

wytwórczych, wymagań w zakresie zapewnienia stabilności gospodarczej i finansowej oraz akumulacji kapitału w celu zapewnienia rozwoju;

b) ustalanie, na szczeblu ogólnokrajowym, maksymalnych norm czasu pracy;

c) szczególną ochronę pracy kobiet podczas ciąży i po porodzie, ochronę pracy małoletnich, niepełnosprawnych oraz osób, których praca jest szczególnie ciężka lub których warunki pracy nie spełniają wymogów higieny, są szkodliwe dla zdrowia lub są niebezpieczne;

d) systematyczne rozwijanie sieci ośrodków wypoczynkowych i urlopowych, we współpracy z organizacjami społecznymi;

.....

f) ochronę warunków pracy pracowników kształcących się.

3. Płace objęte są specjalnymi gwarancjami, na zasadach określonych w ustawie.

SŁOWENIA

Artykuł 66

(ochrona pracy)

Państwo stwarza warunki umożliwiające uzyskanie zatrudnienia i pracy oraz zapewnia jej prawną ochronę.

SŁOWACJA

Artykuł 36

Pracownicy mają prawo do sprawiedliwych i odpowiednich warunków pracy. Ustawa gwarantuje im zwłaszcza:

a) prawo do wynagrodzenia za wykonywaną pracę, wystarczającego na zapewnienie im godnego poziomu życia,

b) ochronę przed samowolnym zwolnieniem z pracy i dyskryminacją w zatrudnieniu,

c) ochronę bezpieczeństwa i zdrowia podczas pracy,

d) dopuszczalny maksymalny czas pracy,

e) odpowiedni wypoczynek po pracy,

f) minimalny czas płatnego urlopu wypoczynkowego,

g) prawo do prowadzenia sporów zbiorowych.

Artykuł 37

1. Każdy ma prawo do swobodnego stowarzyszania się z innymi w celu ochrony swoich interesów gospodarczych i socjalnych.

2. Związki zawodowe powstają niezależnie od państwa. Ograniczanie liczby organizacji związkowych, jak i uprzywilejowanie niektórych z nich w przedsiębiorstwie albo w resorcie, jest niedopuszczalne.

3. Działalność organizacji związkowych oraz tworzenie i działalność innych zrzeszeń w celu ochrony gospodarczych i socjalnych interesów można ograniczyć ustawą, gdy zachodzi konieczność podjęcia niezbędnych środków w demokratycznym społeczeństwie ze względu na ochronę bezpieczeństwa państwa, porządku publicznego oraz praw i wolności innych.

4. Gwarantuje się prawo do strajku. Warunki określi ustawa. Prawo to nie przysługuje sędziom, prokuratorom, osobom należącym do sił zbrojnych i sił bezpieczeństwa oraz członkom i pracownikom straży pożarnej i służb ratowniczych.

SZWECJA

§ 14

Związki zawodowe, pracodawcy oraz związki pracodawców mają prawo podejmować akcje protestacyjne, chyba że nie przewiduje tego ustawa lub porozumienie branżowe.

TURCJA

Artykuł 49

Każdy ma prawo i obowiązek podjęcia pracy.

Państwo podejmuje środki niezbędne do podniesienia poziomu życia pracowników oraz do ochrony pracowników i osób bezrobotnych, do promowania wartości pracy, stwarzania korzystnych warunków ekonomicznych, mających na celu zapobieganie bezrobociu oraz zapewnienie pokoju społecznego w stosunkach pracy.

Artykuł 50

Od nikogo nie można wymagać pracy na stanowisku nieodpowiednim do jego wieku, płci i zdolności.

Warunki pracy osób niepełnoletnich i kobiet, a także osób niepełnosprawnych fizycznie i psychicznie są objęte szczególną ochroną.

Pracownicy mają prawo do odpoczynku.

Uprawnienia i warunki dotyczące wynagrodzenia za pracę w weekendy i dni świąteczne oraz coroczny płatny urlop, określa ustawa.

Artykuł 51

W celu ochrony i rozwoju ekonomicznych i socjalnych praw i swoich interesów oraz osób zrzeszonych, bez uprzednio uzyskanej zgody, pracownicy i pracodawcy mają prawo do tworzenia związków zawodowych i organizacji pracodawców oraz prawo do swobodnego wstępowania do związku zawodowego, jak również do występowania z niego. Nikogo nie można zmuszać do wstąpienia lub wystąpienia ze związku zawodowego lub rezygnacji z niego.

Prawo do tworzenia związków zawodowych może być ograniczone wyłącznie ustawą ze względu na bezpieczeństwo narodowe, ochronę porządku publicznego, zapobieganie przestępczości, ochronę zdrowia i moralności publicznej, ochronę praw i wolności osób trzecich.

Formę, warunki i procedury korzystania z prawa do tworzenia związków zawodowych określa ustawa.

Zakres, wyjątki i ograniczenia uprawnień urzędników państwowych, których status z uwagi na wykonywaną przez nich pracę jest odmienny od statusu innych pracowników, określa ustawa.

Statuty, administracja i funkcjonowanie związków zawodowych oraz organizacji pracodawców nie mogą być sprzeczne z podstawowymi zasadami Republiki i zasadami demokracji.

Artykuł 53

Pracownicy i pracodawcy mają prawo do zawierania układów zbiorowych pracy w celu określenia wzajemnych stanowisk w sprawach ekonomicznych i socjalnych oraz warunków pracy.

Procedurę zawierania układów zbiorowych pracy określa ustawa.

Urzędnicy i funkcjonariusze służby publicznej mają prawo do zawierania porozumień płacowych.

Jeżeli podczas zawierania porozumienia płacowego dojdzie do sporu, strony mogą zwrócić się do Izby Pojednawczej dla Służby Publicznej. Decyzje tej Izby są ostateczne i mają moc układu zbiorowego.

Zakres uprawnień do zawierania układów zbiorowych, dopuszczalne wyjątki korzystania z układów zbiorowych, formę zawierania układów zbiorowych, zasady działania i moc prawną układów zbiorowych, oddziaływanie postanowień układu zbiorowego na sytuację emerytów, procedurę tworzenia Izby Pojednawczej dla Służby Publicznej, zasady jej funkcjonowania oraz inne kwestie określa ustawa.

Artykuł 54

W przypadku konfliktu mającego miejsce w trakcie rokowań nad zbiorowym układem pracy, pracownicy mają prawo do strajku. Procedury, warunki oraz zakres i wyjątki w stosowaniu powyższego prawa pracodawców do lokautu określa ustawa.

Nie można korzystać z prawa do strajku i do lokautu, postępując w sposób sprzeczny z zasadą dobrej wiary, i tym samym, szkodząc społeczeństwu i godząc w majątek narodowy.

Ustawa określa okoliczności i zakłady pracy, w których strajki i lokauty mogą zostać zakazane lub odroczone.

W przypadkach, w których strajk lub lokaut są zakazane lub decyzje w ich sprawie są odroczone, do czasu upływu terminu odroczenia, spory rozstrzyga Najwyższa Izba Rozjemcza. Na każdym jego etapie, strony sporu mogą wspólnie wystąpić do Najwyższej Izby Rozjemczej. Orzeczenia Najwyższej Izby Rozjemczej są ostateczne i mają moc układu zbiorowego pracy.

Organizację i funkcje Najwyższej Izby Rozjemczej określa ustawa.

Praca osób nieuczestniczących w strajku nie może być w żaden sposób zakłócona przez uczestników strajku w zakładzie pracy.

Artykuł 55

Wynagrodzenie jest ekwiwalentem świadczonej pracy.

Państwo stosuje niezbędne środki zapewniające pracownikom wynagrodzenie w wysokości adekwatnej do wykonanej pracy oraz zapewnia dostęp do innych świadczeń społecznych.

Przy ustalaniu minimalnej wysokości płacy bierze się pod uwagę warunki życiowe pracujących oraz sytuację gospodarczą kraju.

WĘGRY

Artykuł XX

1. Każdy ma prawo do zdrowia fizycznego i psychicznego.
2. Realizację prawa zawartego w ust. 1 Węgry zapewniają poprzez gospodarke rolną wolną od organizmów genetycznie modyfikowanych, zapewnienie dostępu do zdrowej żywności i wody pitnej, organizację bezpieczeństwa i higieny pracy oraz opieki zdrowotnej, wspieranie uprawiania sportu i regularnych ćwiczeń fizycznych, a także poprzez ochronę środowiska.

Artykuł XVII

1. Pracownicy i pracodawcy współdziałają ze sobą, mając na względzie zabezpieczenie miejsc pracy, podtrzymywanie rozwoju gospodarki narodowej oraz inne cele społeczne.
2. Pracownicy, pracodawcy a także ich organizacje związkowe mają ustawowe prawo do tego, by prowadzić ze sobą negocjacje, zawierać na ich podstawie umowy zbiorowe, występować wspólnie w obronie swych interesów, w czym zawiera się także prawo pracowników do strajku.
3. Każdy pracownik ma prawo do warunków pracy respektujących jego zdrowie, bezpieczeństwo i godność.
4. Każdy pracownik ma prawo do codziennego i cotygodniowego wypoczynku, jak również do corocznego, płatnego urlopu wypoczynkowego.

Artykuł XVIII

1. Zatrudnianie dzieci – z wyjątkiem przypadków określonych prawem, gdy nie zagraża to ich rozwojowi fizycznemu, umysłowemu i moralnemu – jest zabronione.
2. Węgry za pomocą specjalnych działań zapewniają młodzieży i rodzicom ochronę w miejscu pracy.

WŁOCHY

Artykuł 4

Republika przyznaje wszystkim obywatelom prawo do pracy i wspiera warunki zapewniające efektywność tego prawa. Każdy obywatel, stosownie do własnych możliwości i według własnego wyboru, ma obowiązek rozwijania działalności lub pełnienia funkcji, która przyczynia się do rozwoju materialnego lub duchowego społeczeństwa.

Artykuł 35

Republika ochrania pracę we wszystkich jej formach i zastosowaniach.

Troszczy się o kształcenie zawodowe i podnoszenie poziomu umiejętności pracujących.

Promuje i wspiera porozumienia i organizacje międzynarodowe mające na celu umacnianie i regulowanie praw pracy.

Uznaje wolność emigracji, z zastrzeżeniem obowiązków ustanowionych przez prawo w interesie ogólnym oraz ochrania pracę obywateli włoskich za granicą.

Artykuł 36

Pracownik ma prawo do wynagrodzenia proporcjonalnego do ilości i jakości swojej pracy, a w każdym razie wystarczającego do zapewnienia sobie i rodzinie swobodnej i godnej egzystencji.

Maksymalny czas trwania dnia pracy jest określony przez ustawę.

Pracownik ma prawo do cotygodniowego wypoczynku i do corocznego płatnego urlopu, których nie może się zrzec.

Artykuł 37

Kobieta pracująca ma te same prawa i za tę samą pracę to samo wynagrodzenie, które należy się pracującemu mężczyźnie. Warunki pracy muszą umożliwić wypełnianie jej podstawowej funkcji rodzinnej oraz zapewniać matce i dziecku szczególną ochronę.

Ustawa określa minimalny limit wieku dla wykonywania najemnej pracy zarobkowej.

Republika ochrania pracę młodocianych specjalnymi przepisami i gwarantuje im za taką samą pracę prawo do takiego samego wynagrodzenia.

Artykuł 38

Każdy obywatel niezdolny do pracy i pozbawiony środków niezbędnych do życia ma prawo do utrzymania i do opieki społecznej.

Pracujący mają prawo do tego, żeby były przewidziane i zapewnione środki odpowiednie do ich potrzeb życiowych w razie wypadku, choroby, inwalidztwa i starości czy niezawinionego bezrobocia.

Niezdolni do pracy i inwalidzi mają prawo do edukacji i przysposobienia zawodowego.

Do wykonywania zadań przewidzianych w niniejszym artykule powołane są organy i instytucje tworzone lub wspierane przez państwo.

Dozwolona jest prywatna działalność dobroczynna.

Artykuł 39

Organizowanie związków zawodowych jest swobodne.

Na związki zawodowe nie może być nakładany inny obowiązek aniżeli ich rejestracja w urzędach lokalnych albo centralnych, stosownie do postanowień ustawowych.

Warunkiem rejestracji jest przyjęcie w statutach związków zawodowych organizacji wewnętrznej opartej na podstawie demokratycznej.

Zarejestrowane związki zawodowe mają osobowość prawną. Mogą one, reprezentowane jednolicie proporcjonalnie do liczby zapisanych członków, zawierać zbiorowe układy pracy z mocą obowiązującą dla wszystkich należących do kategorii, do których układ się odnosi.

Artykuł 40

Prawo do strajku realizuje się w ramach ustaw, które je regulują.

Opracował: **Andrzej Skiba**

Instytut Politologii

Wydział Nauk Społecznych

Uniwersytetu Gdańskiego